

Princípy strategického hodnotenia životného prostredia vo Veľkej Británii

K. Butkiovská: Principles of Strategic Environmental Assessment in Great Britain. Život. Prostr., Vol. 30. No. 1, 22–25, 1996.

When preparing the Methodological manual to the evaluation of developmental conceptions proposals from the viewpoint of their environmental impacts (Act of Slovak National Council No. 127/1994, § 35) (Kozová, Spáčilová, Huba et al.) we get out from foreign experiences and as examples of implementation of this process into practice we mentioned the experiences from Great Britain. We mention two examples, i. e. evaluation of the Lancashire Structure Plan (1992) and the 3rd version of Kent Structure Plan (1993). The Lancashire Structure Plan is an example of a structure plan of development for a larger territory. The plan coordinates the complex development of Lancashire county from the half of the eighties and after its revision, realized in connection to its strategic evaluation in 1992, it represents a developmental document up to the year 2006. According to the principles of sustainable development the strategic evaluation of the 3rd version of the structure plan of Kent county in Great Britain is an example of the evaluation of such plans.

V krajinách, kde je proces posudzovania vplyvov na životné prostredie už dlhé roky súčasťou právneho systému, existuje množstvo príkladov, najmä z oblastí plánovania využitia územia, odpadového, vodného, energetického hospodárstva a dopravy, kde sa postup strategického hodnotenia životného prostredia už uplatňuje.

Posudzovanie Priestorového plánu Lancashirského grófstva

Príkladom aplikácie strategického hodnotenia životného prostredia v krajinom plánovaní vo Veľkej Británii je príprava priestorového plánu Lancashirského grófstva (Lancashire Structure Plan - LSP). V súčasnosti platný LSP, pripravený v polovici 80. rokov, mal usmerňovať rozvoj oblasti (Lancashire County) do r. 1996. Od r. 1991 oblasťná rada (County Council) časť odporúčaní vychádzajúcich z tohto plánu reviduje, pričom vychádza z príručky o hodnotení koncepcií (Policy Appraisal and the Environment, 1991). Po ukončení revízie sa stane tento plán smerodajným pre stratégiu plánova-

cích procesov v Lancashire do r. 2006. Pri tejto revízii sa kládol veľký dôraz na zmenu priorít využitia krajiny, hlavne na environmentálne aspekty budúcich aktivít. Aby nový, resp. revidovaný plán zabezpečoval taký spôsob využitia územia, ktorý podporí trvalo udržateľný rozvoj územia z hľadiska environmentálneho, ale aj ekonomického. To znamenalo veľkú zmenu pri pohľade na plánovanie využitia územia Lancashire, kde rozvoj ekonomiky a vytváranie pracovných príležitostí mali vždy rozhodujúci význam. Z tohto aspektu bola významná rezolúcia o starostlivosti o vonkajší audit, ktorú prijala oblasťná rada v Lancashire r. 1989 (v období rastúceho environmentálneho povedomia vo Veľkej Británii) a publikácia výsledkov v State of Environment Report. Správa uverejnila informácie o kvalite a kvantite environmentálnych zdrojov a upozornila na problémy s nimi spojené. Významné je to, že v tomto projekte sa posúdili všetky programy priestorového plánu, dotýkajúce sa prírodných zdrojov.

Formálne strategické posudzovanie vplyvov plánu využitia územia v Lancashire County sa uskutočnilo na troch platformách:

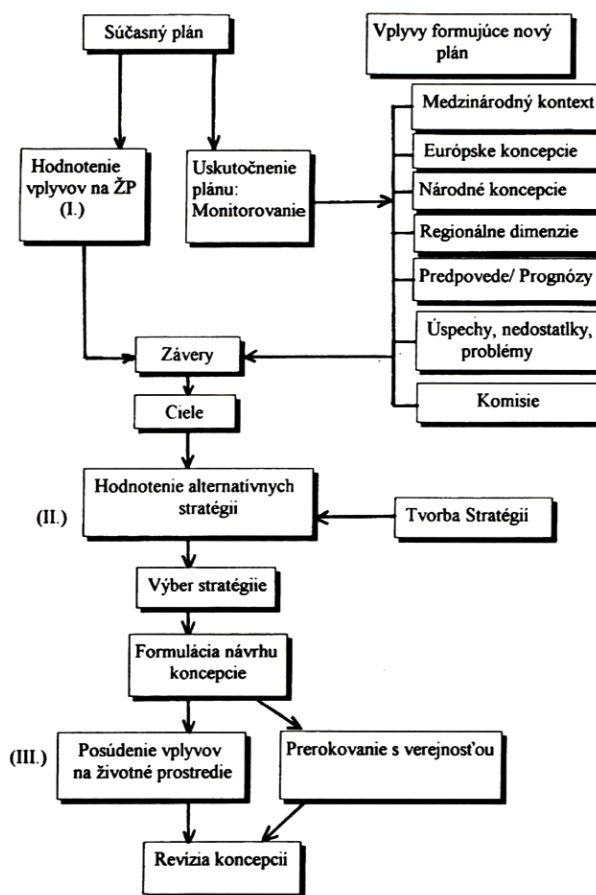
1. Posúdenie vplyvov súčasného plánu (1986-1996) malo veľký význam na označenie existujúcich koncepcií, ktoré potrebujú revíziu a stalo sa tak podkladom pri príprave nového plánu využitia územia (obr. 1 – I.).

2. Alternatívne stratégie sa hodnotili z aspektu environmentálneho i ekonomického a sociálneho (obr. 1 – II.).

3. Návrh plánu využitia územia pre roky 1991-2006 je subjektom formálneho posúdenia.

Hlavným nástrojom, ako pri mnohých hodnoteniach vplyvov na životné prostredie, bola *matica*. Štruktúrny priestorový plán programov tvorí jednu os matice. Pododdelenie koncepcií brané na úkor tejto osi obsahuje 164 údajov o individuálnych koncepciách (programoch). Druhú os matice tvoria zložky životného prostredia (receptory), ktoré môžu byť ovplyvnené. Nie sú presne definované pravidlá, ktoré by určovali osi, ale dôležité je maximálne možné zahrnutie prírodných, človekom vytvorených a kultúrnych fenoménov. Ďalším krokom bolo doplnenie políčok v matici. Vyplnená matica bola dobrým podkladom pri panelovej diskusii (brain-stormingu) odborníkov z oblasti politiky a životného prostredia. Každý vzťah (vplyv) bol zaznamenaný v políčku, či už ako negatívum, alebo pozitívum +1 označovalo pozitívny vplyv, +2 a -2 predstavovali značné zisky (pozitívum) alebo náklady (negatívum). Pomlčka sa použila v prípade, že sa celkový negatívny alebo pozitívny vplyv navzájom rušil, ak nebol očividný, alebo ho nebolo možno určiť. Nepriame, ale aj priame dôsledky sa musia brať do úvahy komplexne (napr. jeden nepriamy efekt výstavby viacerých ciest je príčinou zväčšenia rozsahu dopravy, čo podmieňuje zvýšenie znečistenia ovzdušia; nebezpečná skládka odpadov môže viesť k dlhodobej produkcii metánu alebo znečisteniu podzemnej vody), rovnako treba akceptovať lokálne dôsledky, ale aj dôsledky v širšom okolí.

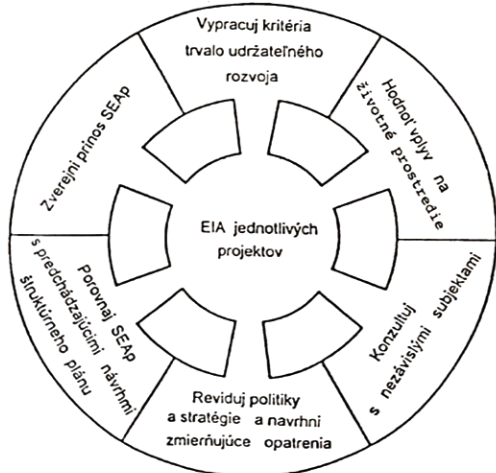
Výsledky tohto hodnotenia boli významným prínosom k technickej správe, ktorá bola podkladom na revíziu Štruktúrneho plánu grófstva Lancashire (Lancashire County Council, 1992). Správa podáva písomné vysvetlenie hodnotenia každej koncepcie. Koncepcie v LSP sú rozčlenené do 13 skupín/oblastí. Záverečná kapitola technickej správy zahŕňa "skóre trvalej udržateľnosti" pre každú oblasť koncepcie a pre konkrétny plán ako celok. Uvádza aj celkový vplyv všetkých uvedených koncepcií na každú zložku životného prostredia. Dôležité je aj stanovenie % dosiahnutého skóre z maximálne možného dosiahnuteľného – toto % je vlastne výsledným hodnotením konkrétnej koncepcie. Napr. nízke hodnotenie dosiahne koncepcia odpadového hospo-

1. Štruktúra procesu prípravy plánu (podľa Lancashire County Council, 1993)

dárstva, ktorá určuje ako primárny spôsob nakladania s odpadmi skládkovanie. Takáto koncepcia má potom značne negatívne dôsledky na ovzdušie, vodu, krajinu a ostatné zložky životného prostredia. Naopak, všetky koncepcie rozvoja vidieckej krajiny zaznamenali pozitívne "skóre trvalej udržateľnosti", pretože presadzovali princípy zachovania voľnej prírody a krajiny.

Metodika sa však nevyhla niektorým nedostatkom, aj keď celkovo bola prijatá pozitívne. V tomto hodnotení sa nebrali do úvahy osobitosti niektorých prírodných a ekonomických zdrojov, lokálne priority. Ďalej nereflektovala ekonomiku a kvalitu života, uvažovalo sa len o negatívnych alebo pozitívnych vplyvoch stavu znečistenia životného prostredia a voľnej prírody na zdravie obyvateľstva. Problematické bolo napokon aj zverejňovanie výsledkov hodnotenia, pretože to znamená kriti-

2. Proces prípravy strategického hodnotenia životného prostredia (podľa Kent Structure Plan, 1993)

EIA – Posudzovanie vplyvov činnosti na životné prostredie
SEAp – Strategické oceňovanie životného prostredia (Strategic Environmental Appraisal)

ku súčasných platných koncepcií, a tým vlastne spochybnenie ich správnosti (Pinfield, 1992).

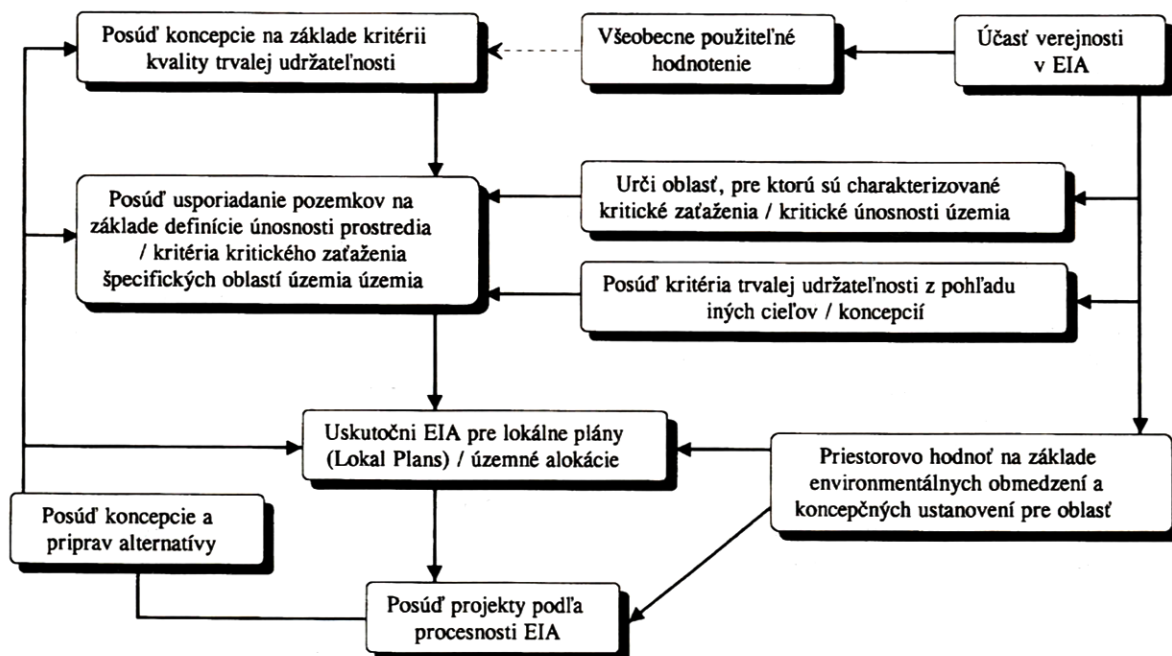
Napriek tomu malo toto hodnotenie mnoho pozitív. Použitú metódu možno ľahko aplikovať na lokálnej úrovni. Ďalšou výhodou je relatívne krátky čas potrebný na vypracovanie posudku (2 mesiace trvá zostavenie matice, ďalšie 3-4 mesiace finalizácia a tvorba záverov).

Posudzovanie 3. verzie Stratégie rozvoja Kentského grófstva

3. verzia Stratégie rozvoja Kentského grófstva (Kent Structure Plan) vo Veľkej Británii sa posudzovala v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja. Obr. 2 graficky znázorňuje súhrn základných krokov procesu strategického hodnotenia použitého v tomto prípade (Kent County Council, 1993).

Prvým krokom bolo zostavenie matice prvkov trvalej udržateľnosti, ktoré možno použiť ako východiskové na hodnotenie koncepcií, programov a plánov. Metodická príručka (DoE, 1992) odporúča hodnotenie maticou, kde na jednej osi sú hodnotené koncepcie a na druhej prvky životného prostredia (geológia, pôda, klíma, obyvateľst-

3. Strategické hodnotenie priestorového plánu vo vzťahu k lokálnym plánom a hodnoteniu vplyvov činností na životné prostredie

vo, ovzdušie, voda, energia, prírodná krajina, sídla, vidiecka, resp. otvorená krajina atď). Tieto prvky životného prostredia autori Kent Structure Plan rozčlenili podľa ich vzťahu k zásadám trvalo udržateľného rozvoja do troch skupín:

1. Indikátory trvalej udržateľnosti:

- obyvateľstvo,
- sídelné útvary,
- kultúrne dedičstvo,
- hluk,
- otvorená, vidiecka krajina.

2. Kritériá trvalej udržateľnosti:

- ekológia,
- kvalita ovzdušia,
- kvalita vody,
- znečistenie pôdy/podložia,
- krajina.

3. Zásady trvalej udržateľnosti:

- obnoviteľné prírodné zdroje,
- neobnoviteľné prírodné zdroje,
- zachovanie energie,
- globálne atmosférické zmeny.

Strategické hodnotenie vplyvov priestorového plánu na životné prostredie a jeho vzťah k lokálnym plánom a posudzovaniu vplyvov činností na životné prostredie, ako aj spätné väzby týchto procesov posudzovania

a rozhodovania na rôznych úrovniach, tak ako je to navrhované v Kent Structure Plan, znázorňuje obr. 3.

Literatúra

Department of the Environment, 1991: Policy Appraisal and the Environment, HMSO, London.

Department of the Environment, 1992: Environmental Appraisal of Development Plans, HMSO, London.

Kent County Council, 1993: Kent Structure Plan, Third Review Deposit Plan and Explanatory Memorandum, Technical Working Paper, Strategic Environmental Appraisal of Policies.

Kozová, M., Spáčilová, R., Huba, M. a kol., 1994: Metodická príručka k hodnoteniu návrhov rozvojových koncepcií z hľadiska ich vplyvov na životné prostredie (zákon NR SR č.127/1994 Z. z., § 35). Centrum pre EIA, PRIF UK, Bratislava.

Pinfield, G. , 1992: Strategic Environmental Assessment and Land-use Planning. Project Appraisal, September, p.157-163.

Therivel, R., Wilson, E., Thompson, S., Heaney, D., Pritchard, D., 1992: Strategic Environmental Assessment. EARTHSCAN Publ. Ltd. London, 181 pp.

Zákon NR SR č.127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie.

